HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלא אי אמרת. הך ברכה דקאמרי אהבה רבה היכי ס"מ דאין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמנה אמרי לה ואע"ג דקרו אינהו ק"ש לא מטא זמניה כדאמרינן בעלמא (יומא לז:) הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא שאנשי משמר מקדימין: **ואי מכללא מאי.** וכי אמר ליה מכללא מאי גריעותא איכא דאמר לאו בפירוש אתמר הא שפיר מצי למשמע מכללא דיוצר אור קא אמרי. ומשנינן ליכא למשמע מהכא דילמא לעולם אימא לך אהבה רבה וכו': **סדר ברכות.** אם הקדים המאוחרות: **בקשו.** לקבוע עשרת הדברות בקריאת שמע: **מפני תרעומת המינין.** שלא יאמרו לעמי הארץ אין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקדוש ב"ה ושמעו מפיו בסיני: **המינין.** עכו"ס (ע): **פתח בדשכרא וסיים בדחמרא.** תחלת הברכה אמר ע"מ שהכל וכיון שהגיע למלך העולם מזכר שהוא יין ואמר פרי הגפן פשיטא לן דילא דהא אפילו סיים כל הברכה כדעת פתיחתה ואמר שהכל יצא על היין דתנן וכו': **אלא.** קא מבעיא לן פתח אדעתא דחמרא כדי לסיים בפה"ג וכשהגיע למלך העולם מזכר שהוא שכר וסיים שהכל מהו: **כאן עיקר ברכה אוזינן.** ועיקר ברכה אדעתא דיין נאמרה והוי כמו שסיים ביין ואין ברכת היין מוציאה ידי ברכת שכר שאין השכר מן הגפן: **פתח ביוצר אור.** כלומר אדעתא דלימא יוצר אור: **וסיים במעריב ערבים.** כשאמר מלך העולם מזכר וסיים אשר בדברו מעריב ערבים: **שאני הכא וכו'.** כלומר דלמא פתיחה אינה כלום והא דקתני יצא לפי שחוזר ומותם הא בברוך יוצר המאורות וע"י חתימתה קאמר דיצא (א) אלא שהכל שאין חותם הא בברוך ופתיחתה אדעתא דבורא פרי הגפן הוא אימא דלא יצא: **מאי איכא למימר.** היכי נפיק משום חתימתה הא אין מלכות בחתימתה: **ה"ג אלא כיון דאמר רו'.** אלא לא תימא משום חתימתה יצא אלא פתיחתה נמי מעליתא היא ולא תפשוט מיניה לחמרא ושכרא לגבי ברכות ערבית ושחרית הוא דמצי למימר דכי פתח בזו וסיים בזו יצא הא כי פתח בשחרית אדעתא דמעריב ערבים הוה דעתיה לאדכורי בה מדת היום בלילה כגון גולל אור וכי פתח ערבית אדעתא דיוצר אור הוה דעתיה לאדכורי בה מדת לילה כגון ובורא חשך הלכך אדעתא דתרוייהו הויא: **לאו לאתויי הא דאמרן.** כגון שכרא וחמרא: **היינו בעיין.** (ב) הא ברכת התמרים על העץ ועל פרי העץ אינה עולה לברכת הלחם ואי בהא פשטת דהכל הולך אחר חתום ברכות הוא הדין לחמרא ושכרא: **כל מי שלא אמר ברכה אחת ויליב.** כמו שתקנוה וכן אמת ואמונה בערבית לא יצא: **שנא' להגיד בבקר חסדך.** וברכת אמת ויליב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם. וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשוט נפשנו בחיים ולהדליקנו על במות אויבינו כל אלה הנסים התדירים תמיד: **בשחוא כורע.** בחצות ובהודאה כורע בברוך וזוקף את עצמו כשהוא מזכיר את השם עם ה' זוקף כפופים (תהלים קמו) **נחת.** לשון הכנעה: כחיזרא

משום דלא מטא זמן יוצר אור. דנהי דשחיטת התמיד משעלה עמוד השחר פי' רש"י מיהו לא הוה שעה לומר יוצר אור כדאמרי' הקורא כו' ויכול לסבור הברייתא כותיקין (ב): **ברכה** אחת למשמר היוצא וכו'. תימה קצת מאי היא הואיל ולית בה לא שם ולא מלכות: **פתח.** ואמר בא"י אלהינו מלך העולם והיה סבור שהיה יין והכין שהיה שכר ואחר שהכין שהיה שכר סיים שהכל: **לא לאתויי נחמא.** ופירש רב אלפס השתא דלא אפשיטא בעיין אזלינן לקולא ואפילו פתח בחמרא וסיים בשכרא יצא. ור"י הי' אומר (ג) לאומרא לגריך לגבך פעם אחת. ומיהו היה אומר ר"מ אם היה יודע בבירור שטעה בדבורו שאמר בורא (ד) פרי העץ תחת (בורא) פרי הגפן דבתוך כדי דבור יכול לחזור בו. וכן בי"ט בחתימה של יום טוב אם טעה בין מקדש ישראל והזמנים ואמר מקדש השבת וחזר בתוך כדי דבור יצא אחרי שהוא יודע שהוא י"ט. והקשה הר"ר יעקב מקינון מאי קא מבעיא ליה והא ודאי מצות אינן צריכות כוונה. והיה אומר הר"י דהיינו בשומע תפלה אחורי בית הכנסת ולא נתכוין לצאת. אבל היכא דנתכוין לברך על היין ונמצא שכר לא מהני: **להניד בבקר חסדך.** חסד שהקדוש ב"ה עשה לנו במצרים. ואמונתך פי' מדבר על העתיד שאנו מצפים שישמור הבטחתו ואמונתו ויגאלנו מיד המלכים ובסוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך לגאל ישראל. ל"נ ע"ד המדר' (רבה מיכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך שאדם מאמין ומפקיד רוחו בידו ומחזירה בלא יגיעה: **אמת ויציב וכו'.** לא קאי על השכיבה אלא קאי אהדבר הזה וכו'. וכן אית בהר"ס. ואיתא בירושלמי האי מרגניתא דלית ביה טימא פירוש אתין לה שומא כל מה שמשבח מתגני לה כדאמר לקמן (ד' ג' ב) בחד דפתח ואמר האל הגדול הגבור והנורא והיה מאריך הרבה ול"ל ר' חנינא סיימה לשבחי דמרך כי כל פה לא יוכל לספר שבחו: כרע

נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך. ה"ג מאן דנקיט כסא דשכרא וסבר חמרא הוא פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא יצא, אלא אי פתח ואמר ברוך אתה אמ"ה שהכל נהיה בדברו בורא פרי הגפן מאי, בתר ברכה אזלינן ויצא או דילמא בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ואתינן למפשטיא מהא דתניא שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא וכו', ש"מ בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ודחינן שאני התם דהא קא מברך אחתימה ברוך אתה ה' יוצר המאורות ועלה סמכינן, אבל הכא דליכא ברכה בחתימה איכא למימר אפתיחה סמכינן. ולא איפשט בעיין מהא מתני'. ומקשה אהאי שנויא (דאוקי') [דקאמר] בא"י יוצר המאורות ואמר הניחא לרב דאמר [כל] ברכה שאין בה הזכרת ה' אינה ברכה שפיר אלא לר"י דאמר] כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, הא לית בה מלכות. ושנינן הא זה ששנינו בחיצונה שחרית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא, כיון דאמר רבא בר עולא כדי להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה ולא משמע ממש, הוא הדין נמי כיון דפתח בתחילת ברכה במלכות והזכרת השם, והיא מלכות דפתיחה אחתימה נמי מיחשבא. ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות, מאי לאו לאתויי כה"ג דלא יצא, ה"ד כגון דפתח בשהכל ותחם בבורא פרי הגפן, ודחינן לא (הוי) [הא'] כללא לאתויי נחמא ותמרי. ומקשינן אי אכיל נחמא וסבר תמרי נינהו וברייך על העץ ותחם הזן מי נפיק. ואסיקנא אלא כגון דאכל תמרי וסבר נחמא הוא ופתח ברוך אתה אמ"ה הזן את העולם כלו ותחם על הארץ ועל פרי העץ, דכי האי גונא ודאי יצא, דאפילו ברך אתמרי נמי הזן יצא, דתמרי נמי מיזן זיין, ולא איפשט בעיין ומסתברא לא יצא, מיהו בהדיא לא אתמר ריש מי שאומר לקולא.

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [ב]מאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [א]סדר ברכות: וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בב"ח סבר למקבעינהו בסורא א"ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי ברכה אחת א"ר חלבו [ג]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: מקום שאמרו להאריך: פשיטא [ד]היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [ה]על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא (ו) פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש [ד]שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא ערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [ג]דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [ד]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא ותמרי ה"ד אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זיינו: אמר רבה בר [ה]חיננא סבא משמיה דרב [ה]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [1]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חיננא [ו][סבא] משמיה דרב [ו]המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [2]ה' זוקף כפופים מיתיבי [3]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [ז]שמואל לחייא בר רב [ח]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם. רב

כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום. ר' חננאל בשם הגאונים ז"ל: **אלא לאתויי נהמא ותמרי